

375, 788 17
. E 61
Insects

ENTOMOLOGISCHE BERICHTEN

MAANDBLAD UITGEGEVEN DOOR

DE NEDERLANDSCHE ENTOMOLOGISCHE VEREENIGING

Deel 15

1 Mei 1955

No 17

Adres der Redactie:

B. J. LEMPKE, Oude IJselstraat 12^{III}, Amsterdam-Zuid 2 — Nederland

INHOUD: J. H. Kuchlein: Het Amsterdamse Bos (p. 369). — P. M. F. Verhoeff: Zur Taxonomie der palaearktischen *Miscophus* (Hym. Sphecid.) (1. Beitrag) (p. 374). — F. G. A. M. Smit: Description of the male sex of the bat-flea *Nycteridopsylla dictena* (Kolenati) (p. 383). — G. L. van Eyndhoven: Verslag van de 87e Wintervergadering (p. 387). — T. H. van Wisselingh: Bijzondere vangsten van *Macrolepidoptera* in 1954 (p. 388). — W. K. J. Roepke: Een spin in copal van Nieuw-Zeeland (Aran.) (p. 390). — G. Bank Jr: Over *Hadena irregularis* (Lep.) (p. 390). — J. G. Betrem: De systematische plaats van *Formica congerens* ab. *thijssei* Stärcke (Hym., Form.) (p. 391). — G. A. Bentinck: Vangsten van zeldzame *Lepidoptera* in 1954 (p. 393). — D. van Katwijk: Interessante vangsten van *Macrolepidoptera* (p. 394). — W. H. Gravestein: Oecologische gegevens omtrent *Nabis* boops *Schioedte* (Hemiptera Heteroptera) (p. 395). — G. Kruseman: Vindplaatsen van *Bombus magnus* Vogt in de collectie van het Zoölogisch Museum te Amsterdam (Hym.) (p. 398). — G. L. van Eyndhoven: *Pediculus schäffi* on Chimpanzee in the Netherlands (Anopl.) (p. 398). — Korte mededelingen (p. 373: W. J. Boer Leffef; p. 382: J. Lukkien, Mededeling).

Het Amsterdamse Bos

door

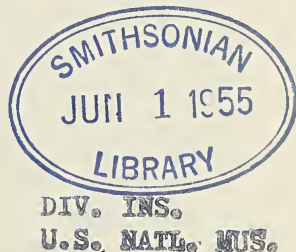
J. H. KUCHLEIN

Eerste Verslag

Analyse van een Soortenlijst (Lep.)*

(Slot)

V

Betrekkelijk groot is het aantal soorten, dat men in deze omgeving onder de zwervers of adventieven zou rubriceren en waarvan slechts één of weinige exemplaren in het Bos werden gevonden. Men zou hier te maken kunnen hebben met een losse zwerver of adventief, met zwervers of adventieven, die zich niet of nauwelijks in dit gebied hebben kunnen handhaven of die zich hebben ingeburgerd, maar een verborgen levenswijze hebben, terwijl deze weinige vangsten ook aan te oppervlakkig onderzoek te wijten kunnen zijn.

Van enkele soorten kan veilig worden aangenomen, dat ze zich enige tijd in het Bos hebben kunnen handhaven. Het zijn:

Tyria jacobaeae L. De vlinders werden in 1945 en 1946 waargenomen en de rupsen op *Senecio vulgaris* L. gevonden (vgl. LEMPKE & VÁRI, 1941: 184). Na het ontginnen van enkele onkruidvelden is de soort verdwenen.

Ceramica pisi L. De rupsen in 1945 op verschillende plaatsen in het Bos gevonden. Daarna heeft men nooit meer iets van de soort gezien.

Het Bos heeft ook meegeprofiteerd van de (tijdelijke) areaalgrensverschuiving, die men bij enkele vlindersoorten heeft kunnen vaststellen (LEMPKE 1952: 904).

MAY 20 1955

Papilio machaon L. Vlinders en rupsen (op Umbelliferen) van 1945—1948 in het Bos aangetroffen.

Polygonia c-album L. Van 1945—1950 zijn de vlinders geregeld waargenomen. Het is in dit verband niet ondenkbaar, dat we eerstdaags *Araschnia levana* L. in het Bos mogen verwelkomen, waarbij we dan maar zullen hopen, dat de soort zonder hulp van verzamelaars dit gebied zal weten te bereiken. F. BINK vond in de herfst van 1954 de rupsjes al bij Bantam ('s-Graveland).¹⁾

Catocala sponsa L., waarvan NIEUWLAND in 1947 een ex. in het Bos op smear ving.

De volgende soorten, behalve de in de voorafgaande alinea's genoemde, behoren tot deze groep:

<i>Nymphalis antiopa</i> L. (2)	<i>Dystroma truncata</i> Hfn. (3)
<i>Pararge aegeria</i> L. (2)	* <i>Eupithecia plumbeolata</i> Hw. (1)
<i>Callophrys rubi</i> L. (1)	* <i>Eupithecia innotata</i> Hfn. (2)
<i>Thymelicus sylvestris</i> Poda	* <i>Chloroclystis coronata</i> Hb. (2)
(1, LEMPKE, 1953, 1e supplement: 16)	* <i>Bapta bimaculata</i> F. (1)
* <i>Drepana falcataria</i> L. (2)	* <i>Abraxas sylvata</i> Sc. (1954 op een plek in groot aantal)
* <i>Drepana lacertinaria</i> L. (1)	* <i>Ligdia adustata</i> F. (2)
* <i>Liubosia griseola</i> Hb. f. <i>flava</i> Hw. (1)	<i>Ennomos fuscantaria</i> Stph. (1)
<i>Atolmis rubricollis</i> L. (1)	<i>Ennomos erosaria</i> Schiff. (1 ? Lempke, 1952: 780)
<i>Synantbedon culuciformis</i> L. (1)	* <i>Selenia tetralunaria</i> Hfn. (1)
<i>Apatele aceris</i> L. (4)	<i>Crocallis elinguaris</i> L. (1)
<i>Panemeria tenebrata</i> Sc. (1942 in aantal)	* <i>Semiothisa notata</i> L. (5)
* <i>Cosmia trapezina</i> L. (5, waarvan 4 in 1954)	* <i>Semiothisa liturata</i> Cl. (2)
<i>Zenobia subtusa</i> F. (1)	* <i>Semiothisa clatrata</i> L. (1)
<i>Apamea crenata</i> Hfn. (4)	<i>Melissopteryx zelleri</i> de Joann. (1)
* <i>Sarrhotbrabus revayana</i> Sc. (1)	* <i>Anerastia lotella</i> Hb. (1, voor de bebouwing ten N.W. van de stad niet zeldzaam)
<i>Zanclognatha grisealis</i> Schiff. (5)	* <i>Phycita spissicella</i> F. (1)
* <i>Sterba aversata</i> L. f. <i>aversata</i> L. (1)	
* <i>Cosymbia punctaria</i> L. (3)	
* <i>Acasis viretata</i> Hb. (3)	
* <i>Cidaria fulvata</i> Forst. (1)	

Tussen haakjes staat het aantal waargenomen dieren vermeld. De met * gemerkte soorten werden (ook) na de beëindiging van de boomaanplant gesignaleerd.

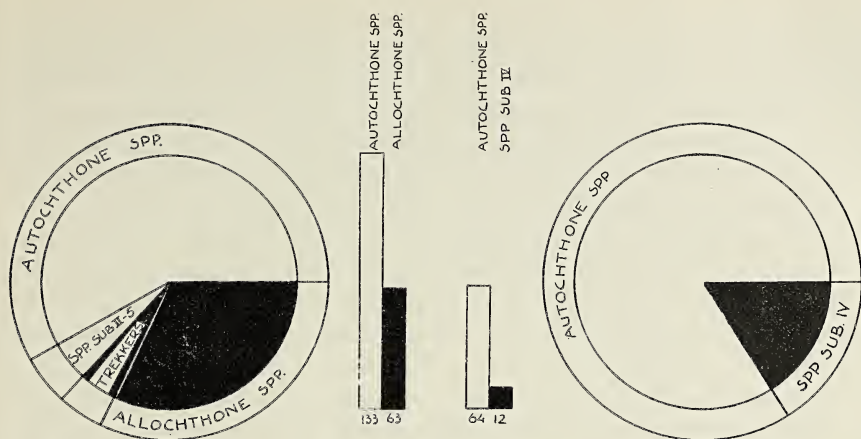
Onder III-2 werden (voorzichtigheidshalve) enkele soorten als mogelijke adventieven vermeld. Maar de regelmatige vangst van dergelijke soorten, ook na de voltooiing van de boomaanplant, gevoegd bij de ervaringen van NONNEKENS (zie sub. VII), die, ondanks zorgvuldig onderzoek op berken, eiken e.d. niet de kevers kon vinden, die in de bosachtige streken geregeld op deze boomsoorten zijn aan te treffen, wekken toch wel de indruk, dat deze vlinders voornamelijk op eigen gelegenheid, als zwervers, het Bos hebben bereikt.

VI

Voor het Bos s.l. werden van de families, die tezamen als de Macrolepidoptera bekend staan, 196 soorten geregistreerd, voorts 26 Pyraliden en 3 vedermotten.

De bijgevoegde statistiekjes maken duidelijk hoe de verhoudingen van de elementen bij de Macrolepidoptera volgens de verzamelde gegevens ongeveer liggen. Zo laat de linker cirkelstatistiek zien, dat bijna $\frac{1}{3}$ van alle genoteerde soorten

¹⁾ H. VAN OORSCHOT heeft *levana* in 1954 in het Bos gevangen.

Links: alle in het Amsterdamse Bos s.l. gevonden soorten uit de families der Macrolepidoptera in de beide elementen verdeeld.

Rechts: idem bij de algemenere soorten onder de Macrolepidoptera van het Amsterdamse Bos s.l. (de trekkers buiten beschouwing gelaten).

niet tot de oorspronkelijk inheemse bevolking van dit gebied zou mogen worden gerekend. Verder is in deze figuur aangegeven, hoe groot het aandeel van de trekkers en de uitgesproken moerasdieren is. De rechter cirkelstatistiek leert ons, dat bijna $\frac{1}{6}$ van de op dit ogenblik algemenere soorten (de trekkers buiten beschouwing latend) niet tot de oorspronkelijke bewoners van dit gebied hebben behoord.

Bij vergelijking van de linker en rechter figuren ziet men, dat van het autochthone element bijna de helft, maar van het allochthone element (de trekkers weer niet meegeteld) minder dan $\frac{1}{5}$ tot de „algemenere” soorten gerekend mogen worden. Het ligt voor de hand hieruit te besluiten, dat vele zwervers en adventieven het Bos hebben weten te bereiken, maar dat volgens onze gegevens tot op dit ogenblik slechts een klein deel daarvan zich behoorlijk heeft weten te handhaven.

VII

Ter vergelijking met de voorgaande beschouwingen over de vlinderfauna van het Amsterdamse Bos is het misschien wel aardig hier in 't kort de bevindingen te geven van enkele biologen, die zich met andere insectenorden hebben beziggehouden.

Diptera. De hoop, die Prof. DE MEIJERE (1941 : 221) uitsprak, is niet geheel vervuld: het blauwgrasland bij het Nieuwe Meer, de enige vindplaats hier te lande van *Anthomyza fasciata* Wood en waar hij en Dr KABOS ook vele andere goede vondsten deden, is door een nieuwe en volgens sommigen niet geheel noodzakelijke wegaanleg deels verminkt. Dr KABOS stelde verder vast, dat een tweetal Trypetiden, nl. *Paroxyna absinthii* F. en *Sphenella marginata* F. (waarvan de larven resp. in de hoofdjes van *Bidens* en *Senecio vulgaris* L. leven) met het opruimen van onkruidvegetatie na de oorlog zijn verdwenen. Zolang hij in de gelegenheid was dit gebied geregeld te bezoeken (ongeveer tot 1947), heeft hij in het Bos geen enkel typisch bosdier kunnen vinden.

Hemiptera. Ook de Heer GRAVESTEIN moest, tot hij zijn geregelde bezoeken aan het Bos enkele jaren geleden staakte, vaststellen, dat de typische wantsenfauna van de bosbodem ontbrak. Toch deed hij enkele opvallende vondsten, bijv.: *Psallus minor* Dgl. & Scott. op 8 en 9.VII.1944 in groten getale. Dit *Fraxinus*-dier was voordien slechts bekend uit Cadzand en Hilversum (zie het 5e Vervolg op RECLAIRE's Naamlijst der in Nederland en omliggend gebied waargenomen wantsen, *Tijdschr. Entom.* 89 : 49).

Melanitrichus bilineatus Fall. Op 24.VII.1946 talrijk op enkele exemplaren van *Populus tremula* L. Daarvoor van Ootmarsum en Arcen vermeld.

Beide soorten zijn vrij zeker met de genoemde boomsoorten uit Brabant overgebracht en het zal interessant zijn te vernemen, of deze adventieven zich hebben weten staande te houden.

Verder ontdekte GRAVESTEIN onder de Cicaden enkele soorten, die, hoewel hun aanwezigheid wel niets met de aanleg van het Bos te maken zal hebben, bevestigd niet onvermeld mogen blijven:

Calligypona reyi Fieb. In 1952 en 1953 in aantal op *Schoenoplectus* gevangen. De aanwezigheid van de soort in Nederland werd nog niet eerder vastgesteld. RECLAIRE vermeldt in zijn Naamlijst (*Ent. Ber.* 11 : 248) de soort voor het aan Nederland grenzende gebied uit Norfolk en Rumpenheim.

Calligypona lugubrina Boh. in aantal op *Pragmites*. RECLAIRE (l.c.) geeft als vangplaatsen Barneveld en Arnhem op.

Coleoptera. Ingeburgerde bosdieren waren evenmin onder de kevers te vinden volgens de Heer NONNEKENS. Dieren, die men in de bosrijke streken zelden tevergeefs op berk, eik e.d. zoekt, ontbreken hier geheel. Van een typische Carabide van de bosbodem, *Pterostichus madidus* F., ving hij slechts 1 exemplaar. Van *Thanasimus formicarius* L., waarvan de larven in afgestorven dennenstammen leven, werd een overwinterend exemplaar achter wilgeschors aangetroffen. We zullen hier dus wel met een adventief te maken hebben en waarschijnlijk is de larve met biels overgebracht. In de stelen van *Coprinus* (Inktzwam) is *Atomaria fimetarii* Sph. geregeld te vinden. Van de zeldzame *Anthicus hispidus* Rossi, die juist bij Amsterdam nogal eens wordt gevonden, zeeftde hij een exemplaar uit Bosgrond. Wat de dieren van de rietvegetatie betreft, is een van zijn beste vangsten *Dicranthus elegans* F., die hij in aanspoelsel van het Nieuwe Meer aantrof. De kevers leven onder water tegen de rietstengels.

In het *Nederl. boschb. Tijdschr.* 27 : 10 e.v. worden als schadelijk uit het Bos vermeld o.a. *Agelastica alni* L. (zwarte aantasting van de els) en *Hylesinus fraxinii* Panz. van *Fraxinus excelsior* L. en *monophylla* Desf.

Hieruit blijkt toch wel, dat, vergeleken met de hierboven behandelde insectenorden in 't algemeen, de vlinders over de beste verspreidingsmiddelen beschikken.

In de beschouwingen over de vlinderfauna werden van de zgn. Microlepidoptera alleen de Pyraliden en de Pterophoridae betrokken. Van de andere families is tot nu toe te weinig bekend; daarvan werden niet meer dan 50 soorten genoteerd.

Rest mij een woord van dank aan de Heren Prof. HEIMANS, HELMERS, HEUVELMAN, KABOS en LEMPKE, die mij met hun adviezen hebben geholpen en aan de verzamelaars, die hun medewerking hebben verleend door mij hun gegevens ter beschikking te stellen.

Summary

In the period of 1936—1951 some polders south-west of Amsterdam were afforested. In order to know something about the development which the fauna of this area has undergone up till now in consequence of the afforestation, I have tried to make inferences from the data about the Lepidoptera which were collected in the "Amsterdamse Bos".

The fauna has been enriched by a number of species (about $\frac{1}{6}$ of to day's commoner species of the "Bos"). In our country these species are found almost exclusively in the woody regions. Some of them have not even been recorded as an occasional immigrant or casual vagrant in the neighbourhood of Amsterdam. Entomologists, who have occupied themselves with other orders of insects (Diptera, Hemiptera, Coleoptera) have found few or no wood animals in the "Bos".

Mr. W. H. GRAVESTEIN gave me the opportunity to mention *Calligypona reyi* Fieb. here, a Hemipteron new for the Dutch fauna, of which a number was caught by him in the "Amsterdamse Bos" on *Schoenoplectus*.

Amsterdam-Z. 2, Mesdagstraat 12 I.

Litteratuur

- HAAR, D. TER, 1904, Onze Vlinders. Eerste druk.
 HERING, M., 1926, Biologie der Schmetterlinge.
 LEMPKE, B. J., 1936—1952. Catalogus der Nederlandse Macrolepidoptera. Hierop zijn in-middels twee supplementen verschenen.
 ————— & VÁRI, L., 1941, De Vlinders van Amsterdam, I. De Macrolepidoptera, in: Amsterdam natuurhistorisch gezien, p. 179—194.
 LHOMME, L., 1935, Catalogue des Lépidoptères de France et de Belgique, vol. II.
 MEIJERE, J. C. H. DE, 1941, Tweevleugeligen, in: Amsterdam natuurhistorisch gezien, p. 218—223.
 SPULER, A., 1901—1910, Die Schmetterlinge Europas.
 VÁRI, L., 1941, De vlinders van Amsterdam, II. De Microlepidoptera, in: Amsterdam natuurhistorisch gezien, p. 194—204.
 WESTHOFF, V., DIJK, J. VAN, PASSCHIER, H., 1942, Overzicht der Plantengemeenschappen in Nederland.
 WILLIAMS, C. B., 1930, Migration of Butterflies.

Rhyparia purpurata L. Bij tochten met de oppomplamp in de omgeving van Apeldoorn is mij gebleken, dat de soort overal op de heidevelden voorkomt. De rupsen zitten zeer verspreid 's nachts geheel bovenaan in de *Calluna*-struiken en zijn omstreeks begin Juni nagenoeg volwassen. Waarschijnlijk is *Calluna* de hoofdvoed-plant, maar de rupsen eten ook graag brem, wilg en bosbes. Het is daarom niet onmogelijk, dat de soort ook in de bosgebieden voorkomt. Zeker is, dat ze bij lange na niet de zeldzaamheid is, waarvoor ze aanvankelijk werd gehouden.

W. J. BOER LEFFEF, Korteweg 53, Apeldoorn.

Mesoacidalia charlotta Hw. (*aglaja* L.). Op een grasachtig terrein met veel *Plantago lanceolata* vond ik tijdens een nachtelijke excursie met de vergasser bijna volwassen rupsen van bovengenoemde soort. Als voedselplant voor de rups wordt opgegeven *Viola canina*, die op dit terrein echter volkomen afwezig was. De dieren zaten op de bloeistengels van de Weegbree, waarmee ik ze ook groot gebracht heb.

Tegen de verpopping bouwt de rups zich een soort prieel van grasstengels, vlak bij de bodem. De pop hangt dan later in de top. Op dezelfde plek vloog *Fabriciana niobe* L. talrijk. Ik vermoed, dat ook de rupsen van deze soort zich met Weegbree gevoed hebben.

W. J. BOER LEFFEF, Korteweg 53, Apeldoorn.